

JIŘÍ WOLKER

TĚŽKÁ HODINA¹

Těžká hodina

věnováno Antonínu Matěji Píšovi

Přišel jsem na svět,
abych si postavil život
dle obrazu srdce svého.

Chlapecké srdce je písnička na začátku,
plán pro zámek, který bys lidem jak milé dal k svátku,
ale mužovo srdce jsou ruce a mozoly,
které se krví svou do cihel probolí,
aby tu stála alespoň skutečná hospoda u silnice
pro ušlé poutníky a pro poutnice.

Dnes je má těžká hodina.
Chlapecké srdce mi zemřelo a sám v rakvi je vynáším,
a zemřelým trpě, trpím i tím,
které mi v prsou se roditi počíná.
Dnes je má těžká hodina;
jedno srdce jsem pohřbil a druhé ještě nemám,
zesláblý úzkostí, zesláblý samotou
marně se bráním studeným stěnám
pokoje svého
uštěpačného.

Milenčin dopise, lampo, kniho kamarádova,
věci zrozené z lásky, světla a víry,

¹ Převzato z: Wolker Jiří, *Básně*, Praha 1974 (s přihlédnutím ke starším vydáním, redakčně upraveno).

dnes při mně stůjte a třikrát mi věrnější buďte,
když zůstal jsem na světě sirý,
a modlete se,
aby mi narostlo srdce statečné a nesmlouvavé,
a věřte dnes za mě, že tomu tak bude,
a věřte dnes za mě, že postavím
dle obrazu jeho
život člověka spravedlivého.

Já mužné srdce ještě nemám,
sám v těžké své hodině;
a proto nevěřím.

Balada o nenarozeném dítěti

Nejdříve se na sebe usmáli,
potom se do sebe zamilovali
u lucerny na nábřeží,
kde voda běží a běží
a lidé stojí, jako by odrazem světél na ní byli.
Nakonec se spolu políbili.

Milenci jsou lidé bohatí,
pokladů mají, že jich nelze vypočítati:
ruce, oči, prsa a ústa.

„Za město, má milá,
vede cestička bílá
a za městem hluboko v obilí
se zelené meze zrodily.
Tam poklady své spočítáme,
tam si je věrně odevzdáme,
aby nám neshořely
nebo neodletěly

jako ptáci
ohniváci.“

Za město šli a večer už byl,
o lásku nadarmo nikdo neprosil;
i mladí se smějí milovat,
i chudí se smějí milovat,
z lásky se člověk narodil,
za město šli a večer už byl.

Zprvu se bránila,
zprvu se bála,
nakonec se ale přece odevzdala.

Proč bych mu tělo své nedala,
tělo své z krve a života,
když jsem mu srdce už dala,
své srdce z krve a života?

Láska je žena a muž
láska je chleba a nůž.
Rozřízl jsem tě, milá má,
z pecnu bílého.

Když nohy domů se vracely,
daleko bylo od dveří k posteli,
když noc hoří, peřiny nehřejí,
té noci na srdci se jí
dětská ústa narodila.
Té noci plakaly čtyři holé stěny,
že těžko, těžko bude dát
hladovým ústům krajíc ukrojený.

Měsíc nad městem svítící
se třikrát naplnil a dvakrát has',
když po třetí hasl nad černou ulicí,

dětská ústa k srdci promluvila:

Maminko milá,
já jsem láska,
která by ráda se narodila!

Když to slyšela,
k milému běžela.
Pokojík jeho byl smutný a studený
jak těžká hlava mezi slabými rameny.

Když se to oba dověděli,
na pelest sedli.
Tiší byli, bledí byli,
k lásce a zabití sbírali síly.

„Dnes
naše srdce, milá má,
a ostatních srdcí tisíce
jsou jenom na pultu hospodské sklenice.
Stačí se zpítí zahořklým rtům.
Nalili krev jsme a vypili rum.
Statisíce lidí se milovalo,
žádné dítě se nenarodilo z nich,
– ni naše se nesmí narodit.
To není hřích,
to je jen bída.“

Slunce už nesvítí,
hvězdy už nezáří,
odešli k lékaři
milenci dva.
Tam nevede cesta bílá a měkká,
tam se jde po schodech z kamene
a v čekárně se čeká,
až dveře strašlivě zavřené

se otevrou pohledem žlutým a kosým
a řeknou: Prosím!

Lékař měl ruce z karbolu
a slova z ledu:
„Nemocné ženy léčit nedovedu,
spravuji jenom zlámané věci.“

Blůzičku svlékl,
prsty jí na prsa bubnoval
smuteční pochod.

Ó ženo,
slyšíš ten hlas,
co na prsu hořel ti?
Teď naposled zakřičel ještě.
Teď zhas'.
On zatím stál
u dveří, na prahu pokoje stál.
Však oči jej zradily a nestály s ním,
křečovitě kráčely za její bolestí,
za její bolestí, za vozem pohřebním,
kola skřípěla, podzimním vítr vál.
Udělal jsem to já?
Já jsem to udělal.

„Podej mi, můj milý, ruku,
až půjdem po schodech dolů.
Už nejsem statečná a budu plakati,
že z bohatství všeho
mně v kapse zbyla jen lahvička eumenolu,
že jsem jen rána,
mrtvými rukama dítěte zobjímaná.

Já nejsem žena,
já jsem hrob.
Dvě oči na mně stojí, jako dvě svíčky,
co na podzim hoří za dušičky,
a nikdo se nade mnou nemodlí.
I žena chce svět lepší a jinačí
a žena jen pláče, když ruce na to jí nestačí.“

Večer
mnoho milenců smutných je,
že to, co žít mohlo, nežije,
a mnozí ani smutní nejsou,
protože to nedovedou.

Slunce na zemi svítilo
a stromy zůstaly lysé,
lidé se na zemi milují
a láska nenarodí se.

Nenarodí se?

Slepí muzikanti

Dva slepí muzikanti
chodili po zemi,
jeden měl harmoniku,
druhý šel s houslemi.

Na kamenných dvorečkách v městě,
u plotků vesničky
dva chudí lidé hráli
veselé písničky.

Okna se otvírala
i lidé za nimi,
celý svět tolik zkrásněl,
že až zrak přecházel.

Zatím co slepí hráli
písničku veselou,
tak lidem narůstaly
nové a nové oči.

Čím pěkněji slepí hráli,
tím rostlo očí víc,
to aby z velké té krásy
se neztratilo nic.

Harmonika a housle,
dva slepí žebráci
sto očí vyhráli lidem,
dostali po krejcaru.

Čepobití

Trubači troubili čepobití
v kasárnách za městem,
já se svoji milou ležel jsem
na bílé posteli.

Na bílé posteli v pokoji,
dnes už nikdo se milovat nebojí,
zatím co za oknem v černé ulici
krvácí
zamilovaní vojáci,

do srdce střelení polnicí,
ranění příkazem táhlého čepobití.

Řek bys, že války tu není,
a přece je to volání k boji největší a každodenní,
když se musíš se svou láskou rozloučiti,
vojáku,
ať kvete ti u mozolných prsů nebo ve zraku
služek, šiček, holek z fabriky,
milenek.

Na kasárenském dvoře
dva trubači stojí,
všechny muže volají k boji
a já také mužem jsem.
Od tvých prsů a očí musím odejít
na rozkaz velkého čepobití.

Odešel jsem od tebe,
sladká milenko,
vracím se k tobě,
ženo člověka.
Ty jiná jsi a já jsem jinačí,
zcela jinak se budeme milovati.

Podoben vojáku trubači
na ústa si tě položím jako kovovou polnici,
z lásky a tónů vystavím do polí silnici
běžící světem na všechny strany,
aby vojáci, služky, mládenci a panny,
všichni, kdo se rádi mají a jsou rozloučeni,
po naší silnici mohli si naproti jít
dle srdce svého.

Tvář za sklem

Kavárna „Bellevue“ je říše
stavěná z hudby, tepla a plyše,
z oken má vysoké průhledné hranice,
které ji dělí od zmrzlé ulice.

Dnes jako jindy páni si za stoly sedli,
důstojní páni a vznešené dámy
ústa si probodli úsměvy, kravaty drahokamy
a v teple, hudbě a v plyši
noviny na oči posadili si,
aby přes tyto brejle z papíru viděli,
že svět je veselý, protože sami jsou veselí
v kavárně „Bellevue“.

Když tu tak seděli teple a ctihodně
s rukama vyžehlenýma,
tu stalo se, stalo, – ne zcela náhodně, –
že na okna sklenného tenounkou hranici
přítisk tvář člověk, který stál v ulici,
výrostek zpola a zpola muž
a pohledem ostrým a chladným jak nůž
prořízl okno a vbod se v tu nádheru,
v číše a valčík, v zrcadla pro milenky,
v břicha a teplo, fraky a peněženky,
a zůstal v nich trčeti čepelí,
i když ty oči dvě zmizely.

Tentokrát se stoly staly
náhrobky mramorovými,
pohřební šťastlivci se usmívali
mrtvolně mezi nimi,
sklepníci v šatech smutečních
z šedého kouře věnce nosili,

před okny žila ulice, bída a sníh,
za okny civěly mohyly
v kavárně „Bellevue“.

Kázání na hoře

Já jsem řečník chorý,
ale ne mrtvý,
a toto jsou lesy a hory,
obec zelená,
na nebi sluncem stavěná,
aby v ní bydlel život veselý
těch, kteří ve světě bídou zemřeli
a po smrti ještě mrtví na něm prodlévají
v podobě mužů a v podobě žen
a na kamenných rynecích ostatky své prodávají
pod světlem voskových luceren.

Ten, kdo je živý,
ví, že svět musí být spravedlivý.
Neplačte, vrazi a opilé nevěstky,
že město vás živé na věky pochová,
nesakrujte, vojáci z krve a olova,
že kasárna o lásky neprosí.
Neboť:
každý má někde srdce, i když s sebou je nenosí.
Proto ty nejsi
voják,
nevěstka,
vrah, –
proto jsi smrk,
jedle
a modřín

a vy všichni bezejmenní chudáci z dědin a předměstí
jste na horách les, který roste do štěstí,
do štěstí čistého, tak jako zde kvete
v jehličí, hvězdy a jahody zakleté.

Bratři,
už skoro na nebe vzatí,
možná z vás budou svatí,
na nebe vstoupíte po oblacích
a zapomenete mrtvých z údolí.
Svaté nic nebolí.
Raděj se svatými nestaňte,
raděj tu s námi zůstaňte,
silnicí dolů sestupte, rozejděte se po celé zemi,
z vyhaslých očí vyrazte pryskyřnatými haluzemi,
svět pro sebe dobuďte v jednom vítězném šiku
vánočních stromků a dubových bojovníků.
Hurrá!

Mrtví na ulicích oživnou,
muziky ve vsi zahrají,
na cestách rozkvete kamení,
my sami budem si vráceni.

Oči

Malíři O. Lasákovi

Nejširší moře lidské oči jsou,
celý svět na sobě unesou,
celý svět v tisíci lodích po jejich hladině pluje:
hvězdy, květiny, ptáci, města, fabriky, lidé,

všechno, co bylo, všechno, co tu je,
všechno, co přijde.

Viděl jsem věci šťastné a líbezná,
jež pro vzdušnost nikdy neztroskotaly.
Viděl jsem hvězdy a květiny, viděl jsem ptáky,
když před zimou do krajin jižních přelétali,
to byly lodě nákladů lehkých, štíhlého boku a labutí šíje,
jež do očí šťastně vždy veplují a šťastně přeplují je,
to bylas i ty, milenko s bílým plachtovím,
přišlas a odešlas, – viděl jsem tě
a už tě nevidím.

Však znám také věci těžké a nejtěžší,
jež marně vypluly na cestu k ráji,
znám nemocnice a předměstí, lidi, které bůh netěší,
znám koráby z olova, které vždy ztroskotají.
Znám lodníka, který se nesměje,
vraky, vězně a galeje,
jež tíhou svých břemen se rozpraskly v půli
a do očí vpluly mi, aby v nich utonuly.

Nejhlubší moře lidské oči jsou,
dnem svým až k srdci dosáhnou.
Co v očích ztroskotá, k srdci se propadne,
do srdce zaroste a srdce ovládne,
aby v něm hluboko kotvilo
v jiné a strašlivé kráse,
jež ze všech krás světa nejsilnější je,
protože nelaská,
ale nabije
všechny tvé smysly nasměle
střelami ohně a ocele.

Jaro

První květiny jarní v ulicích rozkvetou,
první květiny jarní v očích dívek jsou
a oči ty modré, černé a kovové
jsou z daleka hbití a větrní poslové,
aby jsi věděl, že za městem,
za tvýma rukama sevřenýma
leží veliká zem
a taje.

Dnes jako včera by bylo, kdybys šel sám,
ulice, bláto, sněhových mraků rám,
ale náhle, ty železná drúzo mezi kameny,
jsi čímisi v srdci i v hlavě vlaze zmámený,
pod kyticí pohledů jako bys rozkvétal, oblázku holý,
čím krásnější dívka jde okolo,
tím více to bolí.

V podzemních hospodách zahráli: Jaro je tady!
na horách daleko roztává sních,
sto krásných těl řeklo ti, že jsi dnes mladý,
do rukou chtěl bys vzít každičké z nich,
s nejkrasším utéci na konec světa
do jizby nalité teplem jak pupen rašící,
zapomněť na všechnu bídu v černé ulici
a polibky, jež oblak měly by krajku a pěnu,
si trhat ty oči a rty a ňadra a ženu.

Zatím však stojíš a stojíš
s míznatou touhou kol rozřízlých úst,
krev do ran ti roste, že musí růst,
a náhle stromem jsi s rameny roztaženými,
přísným a černým stromem, co stojí uprostřed zimy,

a pod ledy, které tím jarem neroztávají,
ucítíš polární smutek rodných svých krají,
do kterých zarůstáš kořeny.

O plakát tančírny opřený
octneš se v předměstských činžácích,
v závěji vychladlých jizeb sta uvidíš srdcí
a na nich odvěký sníh.

Tu poznáš,
že v tento led a v tyto skály
se slunce březnové ni v červnu nepropálí,
a z rukou, z haluzí v nebe se deroucích,
střeseš ten podzimní lístek, kterým jsi před chvílí zjih,
ztvrdneš, – zpřísníš, – zledovíš
pro jiné jaro jiného milování,
jež čeká teprv své vybojování,
neb jeho květiny mírné a veselé
vyrostou na hrotech mečů,
na stvolech z ocele.

Jaro nebeské, vím,
letos jsi jenom podobenstvím,
jako jsi bylo a budeš vždy,
když v člověku pokvete svět.
Na rohu ulice,
na ostří štěstí a běd
poznal jsem nejhlubší znamení tvá,
ó jaro roku
1922.

Báseň milostná

Řeklas mi, že jenom v očích tvých je celý svět,
že pro mě není nic, co leží mimo ně.
V tvých očích kvetou bílé jabloně,
oblaka plují,
ptáci zpívají a poletují.

Já ti věřím
a nevěřím.
S velikou bolestí oči tvé na kusy rozlamuji,
aby mě poznovu obrostly řetězem duhovým.
Pověz mi, má milá,
– když celý svět oko tvé objímá, –
proč jsi dopustila,
že dělník dnes ráno s lešení spadl
a před mýma očima
se zabil?

Balada o snu

J. Seifertovi

V špinavé ulici na předměstí
bydlel mládenec jménem Jan.
Měl dobré srdce, slabé pěsti
a modrou pracovní zástěru.
Městem se brouzдал k večeru
a ve světel barevném kolotoči
mu narůstaly bolavé oči,
jež všechno skutečně viděly
a do srdce krutě křičely:

Tady jsou paláce, – tady podkroví,
tady jsou sytí, – tady hladoví,
jedni jsou otroci, – druzí diktátoři
a všichni jsou choří.
Svět je jak srdce kulatý
a je-li do půle rozřátý,
– umírá.

Po městě chodil smutný Jan,
ze všech stran očima dobýván,
toužil a trpěl a přece chtěl žít,
svět na vážkách spravedlivých vyvážit,
neboť člověk na svět přišel a proto tu je,
aby se stával tím, co země potřebuje.
Nechť je jí pokrmem, – jestli hladem sténá,
nechť je jí hladem, – je-li přesycena.

Po městě bloudil,
v ulicích chodil,
hvězdy mu nepomáhaly.
Vrátil se domů. V světnici nízké
okno a tři lidé spali.
Na houni uleh' bludný Jan
a oči zející do dvou ran
tiše se zavíraly,
tiše se zajizvovaly.

Sotva se víčka zavřela
nad dvěma modrými ranami,
srdce jak semeno zalité slzami
rozrostlo se mu po těle
v krajiny šťastné a veselé.
Neviděl paláců, neviděl podkroví,
zmizeli žebráci nuzní a hladoví,

po světě bez bídy, bez chamtivosti
chodili lidé chlapecky prostí,
stateční jak montéři, moudří jak inženýři,
co stavějí mosty z básní a tónů
a hlavně z železobetonu,
aby spojili se zemí zem
a srdce se srdcem.

Jan rozpřáhl ruce;
velkou láskou jat
chtěl vše to jak svou milou ohmatat,

však běda, běda!
– oči – rány nezhojené náhle roztrhly se,
zřel jizbu, jež je jitem bledá,
činžáků střechy lysé,
skutečnost dvěma hřebíky se v srdce probila mu,
a poznal, že vše byl jen sen
z bídy, slaboty, klamů.

Sirény rozkaz zahoukly,
Jan utáhl si pás,
šel včera a šel předevcírem
a dneska půjde zas.
Dnes ulicí však nejde sám,
sen krásný naň se věší,
bylo-li včera těžké vše,
dnes je to ještě těžší.

V předměstské ulici bydlela též
dívka jménem Marie.
Na šicím stroji každého dne
deset košil ušije.
S Janem kdysi setkala se,

když večer v město pad,
Jan ji objal teple v pase
a povídal, že má ji rád.
Pak častěji spolu chodívali
a o lásku se dělivali.

Toho večera sešli se zas.
Jan hlavu měl svěšenu,
propadlý hlas.

„Dnes v noci, Marie, zdálo se mi,
že žítí lze lépe na naší zemi.
Však s ránem jsem poznal, že to byl sen,
a snem tím jsem k smrti nemocen,
neb přes den jak líbezný strašidlo kráčí přede mnou
železným nábřežím, ulicí kamennou
a stane-li, průsvitný, uprostřed náměstí,
skrze něj vidím tisíce neřestí,
neřestí, které tím strašněj své boláky odkryly,
že poznal jsem krajiny, ve kterých nebyly.
Ti, kterým slunce nesvítí,
sny slunečné musí zabítí –
sic zemrou na ně sami.
Pověz mi, má milá,
jak bys sen zabila?“

„Dokud jsem tě, Jene, neznala,
též hrozný sny jsem mívala.
Můj sen
však muži milenci byl podoben.
Že celý den jsem samotinká byla,
tož noc mě v jeho náruč položila,
ne za odměnu, ale z trestu spíš.
Chceš-li žít, ze snu vždy se probudíš.

A já se probouzela
do čtyř chudých, holých stěn,
abych si řekla krutě ošálená:
to nebyl muž, – to byl jen sen.
Však od těch dob, co jsme se poznali,
sny tyto se mi zdáti přestaly.
Tím, že jsi řek mi: má milá!
sny ty jsem v sobě navždy zabila.“

Poslouchal mládenec jménem Jan,
pochopil muž to jménem Jan,
obtěžkal ruce a řekl jen:
„Zabij sen.“

Z fabrik a podkroví dělníci jdou,
tvrdost životů jejich jim padla do rukou,
ti všichni krásné sny měli a tíhu jich poznali,
dnes jeřábem zvednou je a vytešou do skály,
to lidé jsou z masa a kostí, tvoření světa dědicové věční,
co krásné sny zabijí tím, že je uskuteční,
nemají dobré srdce jen, ale též dobré pěsti,
protože po světě jdou, ve světě vrou a na světě staví své štěstí.

Z fabrik a podkroví dělníci jdou,
mezi nimi Jan a Marie,
svatí drží v rukou lilie,
muži kladiva a meče;
když velké sny se zabíjejí,
mnoho krve teče.

Musí se zabít,
musí se žít,
ruce jsou zbraně,
srdce štít!

Sloky

Sníh padá na město, na město zšeřelé,
v tvém oku roztává se v louže popele

a z věží hodiny jak panny zrazené
padají v náměstí, v jezero kamenné.

Jdeš tudy prvně sám se srdcem churavým,
a proto se ti zdá, že trpíš světem vším,

a zatím jsi to ty, jen ty a zčásti jen,
jenž hořem soukromým jsi kdesi poraněn.

Staň u zdí nádraží a poslyš vlaků hvizd,
jež vezou do světa lásku a nenávisť,

a do všech usedni a slavnou silou hnán
se z místa bolesti rozjedeš do všech stran

po světě širokém, jenž nezná modřin tvých,
zápase v závratích a ranách propastných.

Své srdce přemoz tu, neb nejsi srdce jen,
tím, čím chceš vítězit, – sám nebuď poražen

a přemoz bolest svou a nepřezvykuj ji,
bys stále v boji byl a nikdy po boji.

Pak sníh, jenž na město se snáší zšeřelé,
jen bílým obkladem ti bude na čele

a z věží hodiny se s ptáky rozletí.
Neb bolest přemoci je víc než trpěti.

Pohřeb

Anežka Skládalová
po dlouhé nemoci vydechla naposled
v pondělí 15. srpna ve věku 69 let

a dnes je středa.

Šest svíci hoří v varhan hudba setmělá
vodí náš smutek křížovou cestou kolem kostela.
Za kostelem jsou pole a silnice a na nich stromy rostou,
od rakve k nim si cestu můžeme vykoupit
jedině modlitbou prostou:
buď vůle tvá.

Po dlouhé silnici
černý průvod kráčí,
zde nejvíc líto je živých, kteří pro mrtvé pláčí,
zde nebe se do očí přelomilo a mrtvou v nich přikrylo,
příliš malý jsi, pohřební voze, zlacená mohylo,
příliš prázdná jsi, rakvi,
neboť mrtvá z tebe vystupuje,
na stuhách pohřebních věnců tnovu oživuje,
na bílých stuhách s živými jmény
vlá do všech světových stran:
Jiří, Karel, Jaroslav, Věra, Dagmar, Zora, Radovan, vnoučata.

Okolo topolů za městem
jde cesta ke hřbitovu.
Obilí už je do sýpek sveženo
a my je dnes svážíme znovu.
Z toho světa nic neztratilo
a nic neztratí.
Svežené zrno v chléb se obrátí.

Když pohřeb k hřbitovu přichází,
nejstarší vnuk říká si:

Tři sta dní krvavých, babičko, srdce tvé protřpělo,
když po kapkách z tvého těla odcházelo,
dej, ať nezmírám, jako ty na posteli v propadlé světnici,
chci zemřít jako voják s bodlem a ručnicí,
do srdce raněný granátem.
Neboť jdu do boje,
babičko moje,
pro slávu světa tohoto.

Neslad' řeč, kněže, blaženou duší, rájem a anděly,
nebe je kusem této země s obyčejnými lidmi,
nezpívejte, zpěváci, nad hrobem chorál do smutku zšeřelý,
zpívejte raděj, jak zahradníci
při setí zpívají.
Pláči-li, nepláči pro mrtvé. Není jich.
Trpím-li, – trpím pro bolest živých.
Jen rakev pochováváme,
jen jméno pochováváme
po srdcích spravedlivých.

Hřbitove, hřbitove,
zahrado zelená,
do tebe sejou se
nejdražší semena,
aby rostla.

Muž

Uprostřed noci
vichřice do jeho srdce vpadla,

dřív než moh napřáhnout ramena zvadlá,
srdce mu z kořenů vyvracet počala –
a srdce to dubové, srdce to vysoké
se sedmdesáti čtyřmi roky – sedmdesáti čtyřmi haluzemi
se na tělo zvrátilo a tělo padlo k zemi.

Uprostřed noci
posetý hvězdami ran, sám v noc se měně už,
na podlaze bezmocně ležel a přece ještě muž,
nezavzdych, nezakřik, nezavolal,
aby se vnoučata, co vedle v jizbě spala,
neprobudila a nepolekala.

Nepadne náraz dub vichřicí,
nepadne náraz srdce mrtvicí.
Ráno jej našli, na postel položili
a tak jsme se naposled sešli, dědečku můj milý.

Tenkrát tvé oči přesmutné, tvé oči odlétající
z daleka na mě volaly a chtěly cosi říci,
tenkrát jsem poznal nejvíce, že slova tohoto světa
jsou příliš těžká pro ptáka, jenž nad oblaka vzlétá,
a přec jsem tiskl ruku tvou a toho jsem si přál,
by z ruky mé do ruky tvé se život přeléval;
té krve, jíž mám dostatek, chtěl dát jsem ze svých žil,
aby ses na loži posadil a ke mně promluvil.
Ale tvé ruce pokorné jak křížek polámaný,
jež nikdy si sloužit nedaly, sloužíce na vše strany,
nevzaly krve mé a já v té hodině
pochopil, kdo život opouští, že dát jej může jedině.
Má ruka brala tu, tvá dávala a z ní
jak jiskry elektrické sršely tvé síly poslední.

V pokoji nad městem, v otevřené truhli
dnes leží stařeček v svátečních šatech ztuhlý,

kytkami dětí a vnuků ověněn.
Přes mrtvolu se dívám oknem ven.
Mrtvý byl Jiří, – já jsem Jiří též,
mrtvý byl mužem, – budu mužem též?
Až věčná vichřice na srdce nalehne mi,
vyvrátí srdce mé, přibije mě jím k zemi,
zda sílu zachovám, kterou mi mrtvý dal,
bych zemřel jako on, do noci nevolal,
do noci nesmírné, záhadné a prosté,
v níž stařec umírá a děcko ve snu roste?

Fotografie

U Topiče ve výkladní skříni
mezi knihami a obrazy
visí fotografie.
Kniha je z papíru, i když nejkrasší život sní v ní,
obraz je z plátna, když nejlépe život zobrazí,
ale každá tato fotografie
strašlivě skutečným životem žije:
Hlad v Rusku! Hlad v Rusku!

Gubernie hřbitovů stavěné z ledu a zimy,
hromady mrtvolek dětí s břichy nafouklými,
zvrácená ústa, ruce zaťaté v kleště,
ti, kteří hladem zemřeli, – ti, kteří zemrou ještě,
a nejsmutnější všech, jež zovou lidojedy,
kteří však přece jsou jen křížek mezi ledy,
jen křížek zoufalý, žijící mohyly,
jež v rakvích žaludků své bratry pohřbily.

To nejsou fotografie za výkladním sklem,

to rukou tisíce, tisíce
přes celou Evropu se natáhlo až sem
do syté pražské ulice,
aby pod prsty bídy a žalu
dvojnásob vynikla krvavá tlama kapitálu.

Soudruzi, kteří kol skříně té
do práce se ubíráte,
soudruzi, kteří v srdci svém
hladem svých bratrů umíráte,
vryjte ty obrazy bídy a zmaru
v porcelán talířů restaurací a barů,
na zátky šampaňských, do lístků jídelních
vlepte ty fotografie!
Aby ten každý, kdo hoduje dnes tu a pije,
na každém talíři, na každé sklenici
narazit musel na mrtvoly křičící:
Lidojede! Lidojede!

Dům v noci

Uprostřed noci stojí dům,
šedesát oken propadlo snům,
šedesát oken, jen jedno ne,
okénko v podkroví vsazené,
za ním dva milenci sedí,
ruce si tisknou, v oči si hledí,
veliká světla rozžihají.

Tenkrát za okny ostatními,
co ze tmy a zimy jdou do tmy a zimy,
lidé to uviděli.
Rozbitá těla nechali na posteli,

tichounce vstali
a na cestu se dali.

Zádušní uhlíř z podsklepí
a domovnice,
švadlenka, která hektickým ruměncem
prošívá bledá svá líce,
úředník smutný, jenž v zimě ztratil svou ženu,
opilec z prvního patra, šest dětí ze suterénu,
dělníci z Ringhoferovky, olejem pomazáni,
ženy s vyschlými prsy, bezdětná paní,
všechny ty partaje bídy a kamení,
všichni ti mrtví a ranění
v zástupu bledém tajíce dech,
stoupají vzhůru po schodech
a po černé chodbě vzdušně jdou
jak tichý měsíc nad vodou.

Pět poschodí přešli,
v podkroví staví,
přes dveře zamčené,
přes proudy dřevěné
v bílých vorech se plaví.
V podkrovní jizbě u cíle jsou,
v jizbě, co haluzí světelnou
do noci prudce vyráží.
Že bylo jim u srdce těžko a zima,
do těl milenců vstupují s rukama sepjatýma,
do bílých těl, do bílých kaplí
k velikonoční oběti.

Milenci padnou si v objetí.
On horoucně zašeptá: Jak jsme tu sami!
Ona rozevře klín,

a po jeho ramenech bloudíc rukama holýma,
poznává, že nad svět větší je tělo, jež objímá,
a říká: Jsme sami,
sami, – sami –
a je nás tak mnoho!

Setkání

Má čistá milá,
třpytivá hvězdo nad jezerem,
noc je dnes těžká dokola kolem
jak mlýnský kámen na hrdle holém
a já jsem se propadl sem
až na dno ulice, kde v červených lucernách plane
podmořský maják pro lodě ztroskotané:
vinárna Finále.

První nevěstka přišla,
kávu mi přinesla,
druhá nevěstka přišla,
vlas mi pohladila,
třetí nevěstka mě políbila
a na tebe, má milá, podobná byla.

Tvůj obraz hluboko pod vodou viděl jsem,
třpytivá hvězdo nad jezerem,
tvé oči, tvé ruce a řas tvých lem,
tos byla ty, jen prostoupená šerem,
ale když ústa jsi otevřela,
to nebyl pták, co slétl z nich,
byl to proud boláků hnisavých,
co v těle už neměly místa.

Člověče, ženo,
má milenko čistá,
tvá podoba bolí a hrozně se ptá:
Kdo ví, zda život svůj žijeme sami,
kdo ví, zda hvězda nad hlubinami
z bahenních kořenů nevykvétá?

Na tebe myslím,
jež úsměv svůj žiješ,
na tu se dívám,
jež žije tvůj pláč.
Nevěstku líbám,
nechápe zač,
vždyť neví, že za tebe musí tu trpěti.
Ó, zda jsem měl dosti horoucí objetí
pro tuto ženu, má milá,
jež pro tvoje štěstí, pro naše štěstí
své štěstí utopila?

Mirogoj

Na záhřebském hřbitově, na Mirogoji
z očí se sloupla mi jižní sladká zem,
na záhřebském hřbitově tisíce křížů stojí,
ty jediné v očích svých udržel jsem,
ty kříže dřevěné, tak stejné, tak stejné,
jak stejná je smrt vojáků zabitých v boji.

Zdřevěnělé ruce, spoutané v zápěstí,
mě dovedly urvat a daleko unést,
s armádou podzemní světem jsem mašíroval.
Do hrobů polítych vápnem, nad nimiž jména zvadla
a zůstala jenom těla ve válce světové padlá,

hluboko, hluboko jsem se propadal,
a každý mrtvý se přitiskl ke mně jako hlas úpěnlivý
a každý mrtvý se ptal:
Pověz mi, živý,
proč jsem umíral?

Kořeny v květech mohou slunce uchopit,
mrtvý v živém se doví, proč pad,
pro krále, vlasti, pro vše je možno se bít,
ne pro všechno lze však umírat.
Ó mrtví z Rus, Němec, Čech a Francie,
v dlaně mé kladete dědictví hrobu a krve,
modlím se nad ním, ať v pěstích mých ožije,
ať na chléb a na víno vzkvétá,
a otázku vaši těžkou a slavnou jak zvon
co možno nejvýše v hrudi své zavěšuji,
z rozkazu božího živý s živými žít budu ji,
živou otázku vaši, – ó mrtví ze všech front světa!

Nevěrná

Černé oči měla,
mladé srdce měla,
věrnost mu slíbila
dřív, než odejela.

Na mořském pobřeží
vlna s vlnou běží,
ale věrná milá
samotinká leží.

Ve vzpomínkách dojdeš,
nedojdeš však celá,
není láska z očí,
ale také z těla.

Po mořském pobřeží
bledá žena chodí,
osmahlý námořník
přijel v bílé lodi.

Z železa ruce měl,
z železa kotvy měl,
zakotvil tenkrátě,
když na ni pohleděl.

Dvě noci plakala,
dvě noci klečela,
třetí noc sýčka
u oken slyšela.

Letěl a zasykal,
jí zrovna nad srdcem
a v tom srdci zemřel
ten, kdo byl dříve v něm.

Zemřel i s věrností,
kterou si od ní vzal.
Čtvrtou noc námořník
na jejích ňadrech spal.

Na dvou bílých vlnách,
na věčném příboji,
nechtěj však ani ty
snít v míru a pokoji,

neb srdce to nepatří
ni tobě, můj neznámý,
srdce žen nebe je
se všemi hvězdami,

a patří-li někomu
na věky, na věky,
– tož patří noci.

Odjezd

Krajina okolo nádraží
každý vlak do dálky odváží
a proto ta krajina v očích svých chová
bludný žal cizince bez domova.

Z vysoké stanice ve skalách nad přístavem
odjedu také a proto smuten jsem.
Možná, že na dně kufříčku
moře mám schováno v lastuře,
možná, že v růžích dvou červených
lásku mám schovanou nahoře,
kdybych však v tento čas je uchopiti chtěl,
tož bych je nespátřil, tož bych je nenašel.

Bakarské nádraží,
vlak ještě nepřijel, – noc mě už odváží
v černých svých vagónech, jimiž hvězdy v pochod tlukou.
Nelíbej, milenko, toho, kdo tu už není!
Ve chvílích loučení jsme dávno rozloučení
a ten, kdo sbohem dává, – nedosahuje rukou.

Milenci

Na jižních domcích, na domcích z kamene
jsme viděli věnečky květin růst,
hlavu jsi složila tak blízko vedle mne,
ústa máš blízko, tak blízko mých úst.

Měsíční paprsek dnes příliš velký je,
by naším objetím moh proplést svůj vlas,
však celý svět bez mezí dnes dosti malý je,
aby moh ležeti uprostřed nás.

Na srdci milenců řve fabrik siréna,
do tiché noci polnice zní,
když ruka má za tebou odchází, milená,
sta věcí hranatých tiskne se k ní.

Sta věcí hranatých z krve a kamení,
sta bludných balvanů, v něž zaklet je květ.
Věříš, že pěst má je ve věnce promění?
Počkáš, – až s tebou obejmú svět?

Balada o očích topičových

Utichly továrny, utichly ulice,
usnuly hvězdy okolo měsíce
a z města celého v pozdní ty hodiny
nezavřel očí svých jenom dům jediný,
očí svých ohnivých, co do tmy křičí,
že za nimi uprostřed strojů, pák, kotlů a železných tyčí
dělníků deset své svaly železem propletlo,
aby se ruce a oči jim změnily ve světlo.

„Antoníne, topiči elektrárenský,
do kotle přilož!“

Antonín dnes, jak před lety dvaceti pěti,
železnou lopatou otvírá pec,
plameny rudé ztad syčí a letí,
ohnivá výheň a mládenec.
Antonín rukama, jež nad oheň ztuhly,
přikládá plnou lopatu uhlí,
a že jen z člověka světlo se rodí,
tak za uhlím vždycky kus očí svých hodí
a oči ty jasné a modré jak květiny
v praménkách drátů nad městem plují,
v kavárnách, v divadlech, nejraděj nad stolem rodiny
v radostná světla se rozsvěcují.

„Soudruzi, dělníci elektrárenští,
divnou ženu vám mám.
Když se jí do očí podívám,
pláče a říká, že člověk jsem prokletý,
že oči mám jiné, než jsem měl před lety.
Když prý šla se mnou k oltáři,
jako dva pecny velké a krásné byly,
teď prý jak v talířku prázdném mi na tváři
po nich jen drobinky dvě zbyly.“

Smějí se soudruzi, Antonín s nimi
a uprostřed noci s hvězdami elektrickými
na svoje ženy si vzpomenou na chvíli,
které tak často si dětinsky myslily,
že muž na svět přišel, aby jim patřil.

A Antonín zas, jak před lety dvaceti pěti,
jen těžší lopatou otvírá pec.
Těžko je ženě vždy porozuměti,

má jinou pravdu a pravdivou přec.
Antonín očí květ v uhelné kusy
přikládá, neví snad o tom, – spíš musí,
neboť muž vždycky očima širokýma
se rozjet chce nad zemí a mít ji mezi nima
a jako slunce a měsíc z obou stran
paprsky lásky a úrody vjíždět do jejích bran.
V tu chvíli Antonín, topič mozolnatý,
poznal těch dvacet pět roků u pece, u lopaty,
v nichž oči mu krájel plamenný nůž,
a poznav, že stačí to muži, by zemřel jak muž,
zakřičel nesmírně nad nocí, nad světem vším:

„Soudruzi, dělníci elektrárenští,
slepý jsem, – nevidím!“

Sběhli se soudruzi
přestrašeni celí,
dvěma nocemi
domů jej odváděli.
Na prahu jedné noci
žena s děckem sténá,
na prahu druhé noci
nebesa otevřená.

„Antoníne,
muži můj jediný,
proč tak se mi vracíš
v tyto hodiny?
Proč jsi se miloval
s tou holčkou proklatou,
s milenkou železnou,
ohněm a lopatou?
Proč muž tu na světě
vždycky dvě lásky má,

proč jednu zabíjí
a na druhou umírá?“

Neslyší slepec, – do tmy se propadá
a tma jej objímá a tma jej opřádá,
raněné srdce už z hrudi mu odchází
hledat si ve světě jinačí obvazy,
však nad černou slepotou veselá lampa visí,
to není veselá lampa, – to jsou oči čísi,
to jsou oči tvoje, jež celému světu se daly,
aby tak nejjasněji viděly a nikdy neumíraly,
to jsi ty, topiči, vyrostlý nad těla zmučené střepey,
který se na sebe díváš, ač sám ležíš slepý.

Dělník je smrtelný,
práce je živá,
Antonín umírá,
žárovka zpívá:

Ženo má, – ženo má,
neplač!

Moře

Na břehu ostrova Krku, na břehu z kamení
moře jsem hledal celých šest smutných dní
a moře jsem nenašel, – viděl jsem ptáka jen,
co zvlněnou perutí odlétal celý den,
by zvečera na měsíc sedl a z něho znavený
písničkou stříbrnou pad mezi pobřežní kameny,
písničkou mámivou, jež namlouvala mi,
že pták ten moře je s modrými vlnami,
že stačí po světě jak po lučině jít,
že abys uviděl, se stačí zrakem zpít.

Na břehu okna hotelu tiše se otvírala,
za každým oknem bledá dívka stála
a každá dívka ta, jež vprostřed noci snila,
své moře stvořila, aby je utopila
do chorých očí svých, jimž v sklené bání hvězd
svět není chlebem už, že lahvi s lékem jest.
Ty oči viděl jsem, ta moře viděl jsem
a přece zůstal jsem slepcem a cizincem.
Nestačí mlha pěn a ze snů příboje,
já chtěl jsem poznat víc, chtěl znát jsem to, co je,
to moře skutečné, jež se mnou i beze mne bije
v skalnaté útesy hor a břehy Dalmácie.

Na břehu ostrova Krku, na břehu z kamení
moře jsem hledal celých šest smutných dní
a moře jsem nenašel, neboť svět cudný je
a rukám rozměklým tělo své ukryje
do kulis barevných, do rakve malované,
zatím co na místech světlejších z mrtvých svých vstane.

Teprv dne sedmého, kdy nad městem zvon zněl,
já opilec z vlastních svých očí jsem se vypoťácel,
ne už co lázeňský host, – jak dělník v neděli
jsem městem se potloukal sdílný a veselý.
A proto večer v hospodě u mola
skutečné moře jsem uzřel kol dokola,
když přes stoly dubové hleděl jsem do tváří
vám, námořníci, barkaři a rybáři,
vám, bratři uzlatých pěstí, co v trikotu roztrhaném
nosíte bouře a pohody a celou tu zem,
vám, dělníci věční, sluncem propálení,
kteří tu stavíte moře a jste z něho vystavění!

Zahrej, chraplavý aristone, ptáku mi nad jiné milý,
zde tančí všechna moře s pěti světadíly
a nejšťastnější já, jenž do srdce tance všech byl přijat jsem,
mozoly obrůstám jako strom ovocem,
jsem námořník, barkař a rybář, jsem dělník z přístavu,
v tisíci lodicích proplouvám moře a ještě je proplavu,
ne jedněma, tisíci rukama moře se zmocňuji,
ne jedněma, tisíci rukama moře buduji.

Zahrej, chraplavý aristone, ptáku mi nad jiné milý,
svět jsou jen ti, kteří jej živí, by z něho živi byli,
moře jsme my, dělníci zvlněných svalů, cizí i zdejší,
my, skutečnost jediná, skutečnost nejskutečnější!